

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Б. В. Слюшинський

«27» серпня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НДПП 1.2.5 Соціальна структура суспільства

(шифр і назва навчальної дисципліни)

спеціальність 054 Соціологія

(шифр і назва спеціальності)

факультет історичний (назва факультету)

2020 – 2021 навчальний рік

Робоча програма Соціальна структура суспільства для студентів
за спеціальністю 054 Соціологія

к.і.н., доцент О. С. Цибулько

Розробник: (автор, його посада, науковий ступінь та вчене звання)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії та соціології

Протокол від “27” серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри філософії та соціології

Слющинський Б.В.

(підпис)

(прізвище і ініціали)

©Цибулько О. С.,2020 рік

©МДУ, 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>05 Соціальні поведінкові науки</u> (шифр і назва)	Вибіркова пикл професійної та практичної підготовки	
	Спеціальність <u>054 Соціологія</u> (шифр і назва)		
Модулів – 1	Спеціальність <u>054 Соціологія</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		4-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		7-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4	Освітній ступінь: «Бакалавр»	Лекції	
		16 год.	
		Практичні, семінарські	
		12 год.	
		Лабораторні	
		год.	
		Самостійна робота	
		62 год.	год.
Індивідуальні завдання: год.			
Вид контролю: залік			

Примітка:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 22/68/0

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни: надання глибоких наукових знань про зародження та розвиток соціальної структури суспільства, соціальної нерівності та соціальної мобільності сучасного українського суспільства. Передбачається знайомство з методами і результатами емпіричних досліджень тенденцій, наслідків та вимірів соціальної диференціації і стратифікації, класової, статусної та гендерної нерівності, міжгенераційної та внутрішньогенераційної соціальної мобільності в країнах Західної Європи і США, а також в пострадянських країнах.

Завдання навчальної дисципліни:

- засвоєння основних понять з кожної теми і вміння вільно ними оперувати під час тематичних дискусій та при виконанні творчих завдань;
- визначення предметного поля соціальної структури суспільства та її понятійно – категоріального апарату;
- ознайомлення зі специфікою застосування методів соціологічного аналізу соціальної структури суспільства;

- розвиток у студентів навичок самостійного дослідження, аналізу та прогнозування соціального контексту структури суспільства;
- вміння застосовувати знання у емпіричних дослідженнях.

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі: навчальна дисципліна є теоретичною і практичною основою сукупності знань, вмінь та навичок, які формують профіль фахівця з питань соціального контексту структури суспільства, застосування соціологічного підходу до аналізу та дослідження соціальних зв'язків та процесів у соціальній структурі суспільства. Навчальна дисципліна «Соціальна структура суспільства» тісно пов'язана з спектром соціологічних теорій і дослідницькою методологією в соціології.

Передумови для вивчення дисципліни: ознайомлення з теоріями соціальної структури суспільства та методами її дослідження, а також розкриття місця і взаємозв'язків теорії соціальної структури з соціологічними теоріями сучасності; формування навичок інтегрування теоретичних знань та їх практичного застосування. Вивчення дисципліни ґрунтується на фаховому знанні, отриманому за результатами вивчення курсів "Історія соціології", «Загальна соціологія», "Методологія соціологічного дослідження", "Методи аналізу соціальних даних".

Результати навчання: В результаті вивчення навчальної дисципліни у студентів будуть розвинуті наступні **компетентності**:

1. Здатність до абстрактного та конкретного мислення, аналізу та синтезу.
2. Здатність застосовувати знання про соціальну структуру в практичних ситуаціях.
3. Навички командної взаємодії у вирішенні дослідницьких і навчальних задач.
4. Здатність до конструктивної критики та самокритики.
5. Здатність до аргументованого представлення власної думки, компетентної та толерантної дискусії з її опонентами.
6. Усвідомлення проблематики соціоструктурної диференціації та структурно-культурного розмаїття суспільства, різних соціальних можливостей в суспільствах, зокрема в їх класових, расово-етнічних, професійних, вікових, релігійно-конфесійних та регіональних аспектах.
7. Навички пошуку, обробки й аналізу інформації з різних джерел. Зокрема – застосування методів кростабуляційного та кореляційного аналізу даних, перевірки статистичних гіпотез.
8. Навички підготовки аналітичних заключень на основі аналізу емпіричних даних.
9. Здатність застосовувати соціологічні поняття, концепції та методологічні прийоми соціоструктурного аналізу для вивчення соціальних явищ і процесів.
10. Вміння здійснювати соціологічну діагностику стану соціальної структури суспільства, визначати соціальні проблеми як наслідок структурних дисбалансів.
11. Розуміння соціоструктурних процесів та їх викликів в сучасних суспільствах.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Соціологічні уявлення про соціальну структуру суспільства

Тема 1. Вступ до курсу. Предмет і завдання курсу. Основні поняття соціальної структури. Соціальна диференціація суспільства, основні її ознаки: біологічні (стать, вік, раса); інтелектуальні особливості (розумовий рівень, здібності), соціальні особливості (освіта, матеріальний стан, спосіб життя), функції або соціальні ролі, статуси в рамках різних сфер діяльності суспільства.

Елементи – зрізи соціальної структури: соціально - класові (соціальні прошарки, групи, страти), соціально - професійні; соціально - демографічні; соціально - територіальні (поселенські спільності); соціально - етнічні (нації, народності). Основні соціальні зрізи суспільства та їх позиціонування: етнічний, демографічний, поселенський, професійний та ін.

Тема 2. Соціальні класи і страти. Сучасні теорії класів.

Поняття класу в соціології. Класи і страти в соціологічних теоріях. Концепції класу Карла Маркса і Макса Вебера. Класові схеми Еріка Райта, Френка Паркіна, Ральфа Дарендорфа, Ентоні Гіденса, Джона Голдторпа. Класовий простір сучасного західного суспільства: вищий клас, середній клас, робітничий клас. Зміни в класовій структурі. Стратегії дослідження стратифікації: “суб’єктивний метод”, метод “оцінки репутації”, метод “класової ідентифікації”. Мішель Фуко: класова боротьба без класів. П’єр Бурд’є: клас і габітус. Соціальний простір і соціальна стратифікація. Соціальні класи як “класи на папері”. Застосування концепції П. Бурд’є для аналізу структури пострадянського суспільства.

Тема 3. Соціальна структура суспільства: категорії та поняття

Соціальна структура суспільства: зміст поняття, атрибутивні ознаки. Види структур. Макроструктура та мікроструктура. Основні елементи соціальної структури суспільства. Соціальний інститут: основні підходи до визначення. Функції соціальних інститутів. Класифікація соціальних інститутів. Соціальна спільнота: види, типологія, форми взаємодії. Соціальна група. Інтеракція, стигматизація, ідентифікація, габітуалізація. Види соціальних груп. Первинні і вторинні групи. Внутрішні і зовнішні групи. Референтні групи. Групова динаміка. Лідерство. Групове мислення і конформізм. Соціальні групи і соціальні організації. Формальні та неформальні організації. Управління в організаціях. Бюрократія. Соціальний статус. Критерії визначення соціального статусу. Соціально-економічний індекс позиції. Статусні групи. Соціальний статус та соціальна роль. Рольові набори. Рольові конфлікти. Особистість у соціальній структурі суспільства. Поняття соціалізації. Ідентичність: особиста та соціальна. Ідентичність та система цінностей особистості. Горизонтальний та вертикальний виміри ідентичності. Ідентичність та соціальні ролі особистості. Основні методи дослідження соціальної структури суспільства. Дослідження соціальної структури українського суспільства.

Змістовий модуль 2. Соціальна стратифікація суспільства

Тема 4. Соціальна стратифікація як спосіб диференційного аналізу суспільства.

Соціальна стратифікація та соціальна диференціація. Основні ознаки соціальної стратифікації (Б. Барбер). Моделі соціальної стратифікації. Одномірна та багатомірна соціальні стратифікації. Основні системи стратифікації: рабовласницька, кастова, станова, класова. Інші типи стратифікаційних систем. Відкрита і закрита стратифікації.

Стратифікація і проблема нерівності у суспільстві. Стратифікація і класова структура як способи підтримання нерівності у суспільстві. Категорія “соціальної дії” в підходах до дослідження класової нерівності у суспільстві. Причини та походження нерівності. Критерії вимірювання стратифікаційної нерівності. Стратифікаційний профіль. Профіль стратифікації.

Особливості класової стратифікації у сучасних суспільствах. Типологія класів (Л. Уорнер). Соціальний клас та соціальний прошарок. Проблема актуальності класового підходу. Проблема класу в сучасних соціологічних парадигмах. Середній клас. Бідність. Депривація. Типи депривації. Маргінальність та “андерклас”. Підходи до дослідження класової свідомості: метод вивчення репутацій, суб’єктивний метод, вивчення образів класової структури.

Динаміка стратифікаційних процесів. Соціальна мобільність: види, типи і можливості. Правила вертикальної мобільності. Типи впливів на стратифікацію. Процеси досягнення статусу. Соціальні бар’єри.

Тема 5. Політична, економічна та професійна стратифікації

Класифікація стратифікаційних моделей П.Сорокіна. Особливості політичної, економічної та професійної стратифікацій. Політична стратифікація. Флуктуації політичної стратифікації. Політична стратифікація і національна культура суспільства. Громадянство і клас. Політична та расова і етнічна стратифікації. Поняття домінуючої групи. Проблема меншин. Поняття дискримінації. Інституціональна дискримінація. Соціальна стратифікація і теорія еліт. Циркуляція еліт. Елітизм. Проблема актуальності теорії еліт.

Економічна стратифікація. “Домашня власність” і переструктурування класів. Об’єктивні та суб’єктивні виміри економічної стратифікації. Економічна стратифікація та економічна ідентичність. Статусна диспозиція економічних груп. Позиціонування відповідно до економічного статусу. Демонстративне споживання. Професійна стратифікація і ринок праці. Професійна стратифікація і закон зміни праці. Професійна стратифікація і престиж. “Білі комірці”. Професійна мобільність. Професійна стратифікація та “новий середній клас”.

Тема 6. Гендерна та вікова стратифікація. Гендерна стратифікація. Гендерна диференціація. Соціокультурне конструювання гендерних ролей (М.Мід). Гендерні ролі в культурі. Гендерна самоідентифікація. Професійна кар’єра жінки: поділ праці за статевою ознакою. Концепція гендерної стратифікації М.Манна. Ієрархія і стратифікація в приватних сферах. Проблеми гендерної соціалізації. Гендерна ідентичність. Трансексуалізм, трансвестизм, трансгендер, гомосексуалізм.

Вік як принцип побудови соціальної структури суспільства. Вік і здобуття статусу. Вік і професійна діяльність. Вікові норми поведінки (між віковими стратами і всередині них). Соціологія молоді та ювенологія. Молодь і харизматична політична влада. Проблеми молоді у сфері праці і зайнятості.

Тема 7. Територіальні особливості стратифікації. Територіальні особливості структурного формування особистості. Стратифікація та середовище. Місто як середовище соціалізації людини. Стратифікація в місті. Сегрегація в сучасному місті. Помешкання і “життєві шанси”. Джентрифікація. Міграція і нерівність. Перепрофілювання і перерозподіл у соціальному просторі міста. Структури позатериторіальних спільнот. Віртуалізація суспільства. Мережеве суспільство (М.Кастельс).

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		Л	П	Лаб	Інд	с.р.		л	П	Лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Модуль 1													
Змістовий модуль 1. Соціологічні уявлення про соціальну структуру суспільства													
Тема 1. Вступ до курсу. Предмет і завдання курсу	15	2	2			5							
Тема 2. Соціальні класи і страти. Сучасні теорії класів	15	2	2			6							
Тема 3. Соціальна структура суспільства: категорії та поняття	15	2				8							
Разом за змістовим модулем 1	45	6	6			41							
Змістовий модуль 2. Соціальна стратифікація суспільства													
Тема 4. Соціальна стратифікація як спосіб диференційного аналізу суспільства	15	4				7							
Тема 5. Політична, економічна	10	2	2			6							

та професійна стратифікації												
Тема 6. Гендерна та вікова стратифікація.	10	2				8						
Тема 7. Територіальні особливості стратифікації	10	2				8						
Разом за змістовим модулем 2	45	10	6			41						
Модуль 2.												
ІНДЗ												
Усього годин	90	16	12			62						

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Основні парадигми дослідження соціальної структури суспільства	2
2	Соціальна структура суспільства: категорії та поняття	2
3	Соціальна стратифікація суспільства	2
	Разом	6

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Вступ до курсу. Предмет і завдання курсу	10
2	Соціальні класи і страти. Сучасні теорії класів	10
3	Соціальна структура суспільства: категорії та поняття	10
4	Соціальна стратифікація як спосіб диференційного аналізу суспільства	10
5	Політична, економічна та професійна стратифікації	10
6	Гендерна та вікова стратифікація.	10
7	Територіальні особливості стратифікації	8
	Разом	68

7. Індивідуальні завдання

1. Проблема маргіналізації
2. Феномен “нових бідних” в українському суспільстві
3. Сучасні соціологічні уявлення про середній клас
4. Середній прошарок в сучасній Україні: дилема наявності середнього класу
5. Критика статусу працівників інтелектуальних професій у праці Ч.Райта Міллза “Білі комірці”
6. Професійна стратифікація в сучасному українському суспільстві
7. Трансформації професійної стратифікації під впливом ринку праці
8. Професійна стратифікація як фактор мовної ідентичності в багатомовному середовищі.
9. Фактор родинності в професійній стратифікації.
10. Гендерні аспекти професійної стратифікації.
11. Гендер і статус.
12. Жінка у сучасному українському суспільстві
13. Основні теорії сучасного фемінізму
14. Розподіл гендерних ролей в культурі (на прикладі конкретного культурного середовища)
15. Ставлення до трансексуалізму та трансвестизму у сучасному суспільстві

16. Історія гендерної стратифікації в українській культурі
17. Гендерний фактор вікової стратифікації
18. Соціогеронтологічні теорії сучасності
19. Проблема “зв’язку поколінь” в сучасному українському суспільстві
20. Вік як чинник професійного престижу
21. Проблеми вікової стратифікації на прикладі української молоді
22. Правова підтримка різних вікових категорій
23. Цінності мешканця міста: соціологічний погляд
24. Роль грошей як стратифікаційного фактору в сучасному місті.
25. Місто як підґрунтя для ксенофобії та дискримінації
26. Старість в місті
27. Помешкання як стратифікаційний фактор
28. Міські субкультури та їх місце в соціальній структурі суспільства
29. Проблема толерантності в місті
30. Бідність в місті
31. Причини джентрифікації в місті
32. Проблема соціальної нерівності в обраному літературному творі або художньому фільмі.
33. Мережеве суспільство: теорія М.Кастельса.

8. Методи навчання: лекції (вхідна, узагальнююча, тематичні, проблемні, оглядові), робота в Інтернет, складання бібліографії досліджуваної проблеми, реферування, підготовка доповідей, конспектування, виконання індивідуального завдання.

9. Критерії оцінювання

Оцінювання знань здобувачів вищої освіти під час поточного контролю відбувається на підставі наступних **критеріїв:**

1. Правильність відповідей (правильне, чітке, достатньо глибоке викладення теоретичних понять).
2. Ступінь усвідомлення програмного матеріалу і самостійність міркувань.
3. Новизна навчальної інформації; рівень використання наукових (теоретичних знань).
4. Вміння користуватися засвоєними теоретичними знаннями у повсякденному житті.

Відповіді студентів оцінюються і за формою, тобто з точки зору логічності, чіткості, виразності викладу навчальної літератури.

Сума балів, накопичених здобувачем вищої освіти за виконання всіх видів поточних навчальних завдань (робіт) на практичних (семінарських) заняттях та на підсумковому модульному контролі, свідчить про ступінь оволодіння ним програмою навчальної дисципліни на конкретному етапі її вивчення.

Протягом семестру здобувач вищої освіти можуть набрати від 0 до 75 балів.

Мінімальний пороговий рівень (допуск до заліку) – 35 балів.

Максимальна кількість балів за залік 25 балів

10. Засоби оцінювання

- Усне опитування (індивідуальне, комбіноване, фронтальне).
- Перевірка практичних робіт.
- Тестове опитування та письмовий контроль.
- Реферат.
- Залік.

Питання для підсумкового контролю з дисципліни «Соціальна структура суспільства».

1. Теорія соціальної структури як базова соціологічна теорія.
2. Основні підходи до визначення соціальної структури суспільства

3. Соціальна структура та соціальна стратифікація.
4. Суспільство як соціальна система.
5. Соціальна структура суспільства: зміст поняття, атрибутивні ознаки.
6. Соціальний інститут: основні підходи до визначення.
7. Функції соціальних інститутів.
8. Класифікація соціальних інститутів.
9. Соціальна спільнота: види, типологія, форми взаємодії.
10. Соціальна група.
11. Види соціальних груп.
12. Групова динаміка.
13. Лідерство.
14. Групове мислення і конформізм.
15. Соціальні організації.
16. Формальні та неформальні організації.
17. Управління в організаціях.
18. Бюрократія.
19. Соціальний статус.
20. Критерії визначення соціального статусу.
21. Статусні групи.
22. Соціальний статус та соціальна роль.
23. Поняття соціалізації.
24. Ідентичність: особиста та соціальна.
25. Основні методи дослідження соціальної структури суспільства.
26. Дослідження соціальної структури українського суспільства.
27. Соціальна структура та соціальна стратифікація: співвідношення понять.
28. Основні ознаки соціальної стратифікації.
29. Соціальна диференціація.
30. Моделі соціальної стратифікації.
31. Одномірна та багатомірна соціальні стратифікації.
32. Основні системи стратифікації.
33. Стратифікація і проблема нерівності у суспільстві.
34. Стратифікаційний профіль.
35. Профіль стратифікації.
36. Особливості класової стратифікації у сучасних суспільствах.
37. Типологія класів.
38. Соціальний клас та соціальний прошарок.
39. Проблема класу в сучасних соціологічних парадигмах.
40. Середній клас.
41. Соціальна мобільність: види, типи і можливості.
42. Класифікація стратифікаційних моделей П.Сорокіна.
43. Політична стратифікація.
44. Флуктуації політичної стратифікації.
45. Політична стратифікація і національна культура суспільства.
46. Расова та етнічна стратифікації.
47. Поняття дискримінації.

48. Соціальна стратифікація і теорія еліт.
49. Економічна стратифікація.
50. Професійна стратифікація і ринок праці.
51. Гендерна стратифікація.
52. Вікова стратифікація.
53. Вік і здобуття статусу.
54. Соціологія молоді та ювенологія.
55. Територіальні особливості структурного формування особистості.
56. Стратифікація в місті.
57. Джентрифікація.
58. Проблема праці в мережевому суспільстві.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота											Залік	Сума	
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2								Захист практичної роботи
T1	T2	T3	T4	T5	T1	T2	T3	T4	T5	T6	15	25	100
1	1	1	1	1	10	10	10	10	10	5			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Традиційні носії інформації, глобальні комп'ютерні мережі, засоби комунікації, сучасні технічні засоби.

13. Рекомендовані джерела інформації

1. Гіденс Е. Соціологія. К., 1999.
2. Євтух В. Б., Трощинський В. П., Галушко К. Ю., Чернова К. О. Етнонаціональна структура українського суспільства: Довідник/ Передм. В. Б. Євтух і В. П. Трощинського. К.: Наук. думка, 2004.
3. Іващенко О. В. Робота й практики зайнятості в суспільстві, що трансформується: у пошуках нових стандартів // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2002. № 2. С. 160–165.

4. Лаврінченко Н. В. Гендер в цифрах. Соціологічні показники. К.: ВІПОЛ, 2002.
5. Лаврінченко Н. В. Гендерний аспект соціально-економічного статусу // Українське суспільство-2003: Соціологічний моніторинг. К.: ІС НАНУ, 2003.
6. Міжетнічна інтеграція: постановка проблеми в українському контексті: Навч. посіб. / В. Б. Євтух, В. П. Трошинський, Л. О. Аза. К.: Київський ун-т, 2003.
7. Оксамитна С. М. Відмінності стилю життя представників бідних та середніх (за самоідентифікацією) сімей // Україна-2002. Моніторинг соціальних змін. К.: ІС НАНУ, 2002. С. 344–355.
8. Оксамитна С. М., Хмелько В. Є. Соціальна ексклюзія в Україні на початковій стадії реставрації капіталізму // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2004. № 3. С. 66–77.
9. Осовський В. Соціальна організація і соціальна інституція // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 1988. № 3.
10. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження: Курс лекцій. К.: Наук. думка, 1996.
11. Паніна Н. В., Головаха Є. І. Тенденції розвитку українського суспільства (1994–1998). Соціологічні показники. К., 1999.
12. Пилипенко В. Є. Економічна соціологія // Спеціальні та галузеві соціології. К.: Каравела, 2003. С. 16–45.
13. Прибиткова І. М. Демографічна ситуація в Україні в дзеркалі Всеукраїнського перепису населення 2001 року // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2002. № 3. С. 133–142.
14. Прибиткова І. Трудові мігранти у соціальній ієрархії українського суспільства: статусні позиції, цінності, життєві стратегії, стиль і спосіб життя // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2002. № 4; 2003. № 1.
15. Проблеми розвитку соціологічної теорії. Трансформація соціальних інститутів та інституціональної структури суспільства / За ред. М. О. Шульги, В. М. Ворони. К.: САУ, Ін-т соціології НАНУ, 2003.
16. Радаєв В. В., Шкаратан О. И. Социальная стратификация: Учеб. пособие. М.: Аспект Пресс, 1996.
17. Рудницька Т. Етнічні спільноти України: тенденції соціальних змін. К., 1998.
18. Ручка А. О. Стратифікація соціальна; Структура соціальна; Мобільність соціальна // Історична наука: термінологічний і понятійний довідник: Навч. посіб. К.: Вицашк., 2002.
19. Перебенесюк В. П., Бекешкина І. Є. Соціальні конфлікти та молодь. К., 1994.
20. Прибиткова І. М. Місто: простір, час соціум // Філософська і соціологічна думка. 1991. № 7. С. 3–18.
21. Середній клас України: теорія та сучасні тенденції становлення. - К., 2004.
22. Сорокин П. А. Социальная стратификация и мобильность // П. А. Сорокин. Человек. Цивилизация. Общество. М.: Политиздат, 1992.
23. Сорокин П. А. Американские миллионеры и мультимиллионеры // Социологические исследования. 2003. № 11.
24. Соціологія: короткий енциклопедичний словник. К.: Український центр духовної культури, 1998.
25. Соціологія: Навч. посіб. / За ред. С. О. Макеєва. 2-ге вид., випр. і допов. К.: Знання, 2003.
26. Соціокультурні ідентичності та практики / За ред. А. О. Ручки. – Ін-тут соціології НАН України, 2002. с. 201–236.
27. Соціологія: Навч. посібник / за ред. С. О. Макеєва. Київ: «Знання», 2005. С. 130–185, 293 – 302.
28. Тарасенко В. І. Інституціональний підхід у структурній соціології // Проблеми розвитку соціологічної теорії. Трансформація соціальних інститутів та інституціональної структури суспільства / За ред. М. О. Шульги, В. М. Ворони. К.: САУ, Ін-т соціології НАНУ, 2003.
29. Толстых Н. В. Уровень жизни населения Украины: опыт социологического анализа // Соціологічна наука і освіта в Україні: Зб. наук. пр. — К.: МАУП, 2003. Вип. 2. С. 256–259.

30. Толстих Н. В. Соціальні виключення в сучасній Україні: спроби оцінки // Український соціум. 2003. № 1(2). С. 81–85.
31. Томпсон П. История жизни и анализ социальных изменений // Вопросы социологии. 1993. № 1–2.
32. Українське суспільство на порозі третього тисячоліття: Кол. моногр. / За ред. М. О. Шульги. — К.: Ін-т соціол. НАН України, 1999.
33. Харченко Н. Порівняння методологічних підходів до вимірювання рівня бідності // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2000. — № 3.
34. Чепурко Г. І. Ринок праці в Україні: проблеми зайнятості в період становлення ринкової економіки. — К.: ІС НАНУ, 2004.
35. Якуба О. О. Соціологія: Навч. посіб. для студентів. Харків: Константа, 1996.